Oświadczenie złożone
przez senator Ewę Monikę Kaliszuk
na 51. posiedzeniu Senatu
w dniu 28 stycznia 2026 r.

Oświadczenie skierowane do ministra sprawiedliwości, prokuratora generalnego Waldemara Żurka

Szanowny Panie Ministrze!

Niniejsze oświadczenie składam w związku z licznymi sygnałami napływającymi od obywateli, uczestników postępowań rodzinnych oraz po moim osobistym udziale w programach interwencyjnych i po rozmowach z osobami, których sprawy dotyczą bezpośrednio sytuacji małoletnich. Zgłaszane problemy mają charakter powtarzalny i systemowy, a ich wspólny mianownik to funkcjonowanie opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów, OZSS, oraz rola ich opinii w sprawach rodzinnych i opiekuńczych.

W postępowaniach rodzinnych i opiekuńczych dotyczących małoletnich opinie OZSS mają w praktyce charakter dowodu o kluczowym, często rozstrzygającym znaczeniu. To na ich podstawie sądy podejmują decyzje wpływające bezpośrednio na sytuację życiową dzieci, ich relacje z rodzicami oraz warunki rozwoju psychicznego i społecznego.

Jednocześnie od wielu lat w przestrzeni publicznej, w praktyce pełnomocniczej oraz w stanowiskach instytucji publicznych, w tym rzecznika praw obywatelskich, sygnalizowane są poważne problemy systemowe związane z funkcjonowaniem OZSS, w szczególności w zakresie terminowości sporządzania opinii, ich aktualności oraz możliwości realnej weryfikacji materiału diagnostycznego.

Zgodnie z obowiązującymi standardami metodologii termin sporządzenia opinii powinien wynosić co do zasady nie więcej niż 21 dni od zakończenia badania. Jednocześnie z dokumentów Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że w praktyce średni czas realizacji opinii liczony jest w miesiącach, co tworzy rażącą rozbieżność pomiędzy standardem normatywnym a realiami funkcjonowania systemu.

W sprawach dotyczących dzieci tak długie oczekiwanie na opinię oznacza zamrożenie sytuacji prawnej małoletniego, utrwalanie konfliktów rodzinnych oraz przedłużanie obowiązywania rozwiązań tymczasowych. Dodatkowo w praktyce pojawia się problem wykorzystywania opinii sporządzonych wiele miesięcy lub nawet lat wcześniej, bez ich aktualizacji mimo istotnych zmian w sytuacji dziecka i rodziny.

Rzecznik praw obywatelskich wielokrotnie wskazywał również na brak dostępu stron do materiałów z badań OZSS oraz na ograniczone możliwości weryfikacji opinii, co budzi wątpliwości co do przejrzystości i kontroli tego kluczowego dowodu.

W związku z powyższym zwracam się do ministra sprawiedliwości z następującymi pytaniami.

1. Jakie są aktualne, najbardziej bieżące dane Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczące średnich terminów realizacji opinii OZSS w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, w szczególności dotyczących małoletnich, z podziałem na okręgi sądowe?

2. Jakie są główne przyczyny rozbieżności pomiędzy formalnym standardem 21 dni a praktyką wielomiesięcznych terminów sporządzania opinii?

3. Czy ministerstwo planuje wprowadzenie mechanizmów priorytetyzujących dotyczące dzieci sprawy, w których opóźnienie wydania opinii może zagrażać ich dobru lub bezpieczeństwu?

4. Czy ministerstwo dostrzega problem wykorzystywania w postępowaniach opinii OZSS sprzed kilku lat i czy planowane są rozwiązania wprowadzające zasadę aktualności opinii?

5. Czy planowane jest wprowadzenie obowiązku badania aktualności opinii przez sąd przed jej wykorzystaniem przy rozstrzyganiu sprawy?

6. Czy ministerstwo planuje ustawowo uregulować kwestię dostępu do materiałów z badań OZSS w formule kontrolowanej?

7. Czy rozważane są mechanizmy zewnętrznej kontroli jakości opinii OZSS, takie jak system superwizji, certyfikacji lub audytów metod diagnostycznych?

8. Na jakim etapie są obecnie prace nad reformą OZSS i jaki jest przewidywany harmonogram zmian legislacyjnych?

9. Jakie są dane statystyczne dotyczące liczby spraw rodzinnych z udziałem małoletnich w ostatnich 3 latach?

W mojej ocenie obecny model funkcjonowania OZSS nie zapewnia wystarczających gwarancji, że opinie są zawsze aktualne, sporządzane w rozsądnym czasie i możliwe do realnej kontroli, co bezpośrednio przekłada się na poziom ochrony praw dziecka.

Ewa Monika Kaliszuk
senator RP